

פנים חדשות ברוכון

מאת אריה ליפשיץ

איך נחשב בעיניהם, כשאתה מדבר בקול רם בלשון זרה, נפי שם סולדת ממך, ואם ישמיעך מתרים כנגדם דברים, טוען טע" נות — יטיחו בפניך, גלי להסי תיר את איבתם: מי ביקש ממך לבוא? אתה אומר שנו איבה? לא נורא, זה בתוך המשפחה... — ואמנם בדרך כלל באה הי סליחה במקום הסליחה, וההבנה להתרחש כובעת באמצעות ההי מור. הומור זה של טובילב ואי צילות מתבטא במיוחד לגבי הוג הידידים האמיתיים שהוא כונה לעצמו. כמו נינה דיוואן ואליהו דש, וקודם לכל מירה שרון, מורתו לעברית הקוסמת לו בי אישיותה התיננית והנעשית אחי בה עליו יותר ויותר. עכשיו הוא שם לבו אל צורת הלבוש והי התנהגות של חבריו, גותן דעתו מתוך חוש טבעי על התכונה הי אסתטית של האשה, וציניו מכי ונות להתכונן בידיים כחושות או בשרניות, מחוספסות או מטוי פלות — האם עליות הן בתור עתן, או עצבניות. יהד עם הי פשטות שבמהותו, מתגלמת בי ליאון סגולות הרגישות, העדיי נות והאדיבות.

בהיותו בטוח כי אשתו אנה ובנו אדש אינם עוד בין החיים, שהרי לא שמע עליהם שנים מרוב בות וכל העת התעניין בגורלם בכל הדרכים האפשריות שבעי דם, מבקש ליאון לקשור עתיד חיו בארץ עם מירה שרון. התי רקמות ייהסים זי בין ליאון לי מירה מתפתחת בצורה נאה ומיוד חדת במינה, אלא שמירה, שכבר נתנסתה בהחילתם של חיי משי פחה ונתאכזבה, אינה נוטה לקי שר הדש זה, אעפ"י שהיא סכי רה היטב בסגולותיו של ליאון. בדומה לפרשת מירה ליאון מת ארת רתל זימן גם את התרקמות היהסים בין נינה, העולה מצ"כ סלובקיה, ובין אליהו דש, בן להורים אדוקים במאה שערים שבירושלים, המתפכת מן החניך המסורתי ושרשיו בארץ כתרופי פים עד כדי כך שעומד הוא לעזובה, ודווקא נינה וכו ליאון הם המבקשים להניאו מן המצי שה הבלתימתקבל על דעתם; נינה וליאון, שיסודם כמעט בהי החבוללות, הם הבאים להגן על מסורת ישראל ואף על יהודים אדוקים מאוד כמו הוריו של אליהו, כי חשים הם שארץ ישראל אל היא היא המכורה האמיתית להם ולכל בני העם הנרדף הזה. אלא שחל פירוד בין נינה לי אליהו המשכיר עצמו כעובד בי אחת האניות — ונעלם.

מעגל זה של דמויות חבריבי ידידים מאכלס עוד זוג אחד — אמנון ומאיה — שהקשרים ביניי הם אף הם אינם שמחים מאותן סיבות של הניגודיות העמיקה בינה לבינו. לא נדבר באמנון ומאיה, המופיעים כאפיוודה צדי דיה בעלילה והם מחוררים הולל כים ונעלמים.

אולם, כאשר רחל זימן מתרי כות בעיצוב דמויות הסיפור, יש להדגיש כי אחד אופייני לעולם מעמידה היא שאלה בלב גיבורי ספרה, וביחוד בלב הגיבור הי ראשי ליאון — האם בכלל מסוי גל אדם למצוא רווחה לנפשה, שיהא מאושר אי פעם ובאיזה מקום? סבל האדם, לא בלבד מן הפורעניות שמעל לכוהו ורצונו אלא גם בגין טבע התקשורת הי רפויה והמסתבכת בינו לבין זילתו — סבל זה והמרת האדם בו כמהות שאין לשנותה, הם המולידים כנפשנו את האדשית ואת ההשלמה עם שיגרת הדבי (המשך בעמ' 8)

בר, ואין עוד דבר העשוי לשבח אה לבי.

המספרת מתחמת אה טיבה ומהותה של הבדידות אשר בה שרוי ליאון סטארי. איש אינו זקוק לו עוד; איש אינו דואג לו ואין אדם קשור אליו קשר כלשהו. לרוב זוא שותק, אי משיה עם עצמו. גם אם מבקש הוא לומר דבר לוולתו, הוא משיי גר את המלים בקול שבלבו. בי קול זה הוא מניב, למשל, על הצללים שבחיי העיר ובמינהגי הושבית. כיוון שהוא מתקשר וי הולך אל הארץ ואוהבה גמראות נופה ובתחיתתה האנושית, קשה לו מאוד לראות ולשמע אופן הדיבור וצורת ההתנהגות הלא מעודנת של הכריות ברחוב, העי מידה בתור, ובהידחפות עם הי כניסה לאוטו, בחנות יבחר הי בית. היותו בודד בהדדו הצר בשעות היום ובעבדותו כשומר בדממה הלילה, הוא מבקש לי התמוג עם העיר הזאת יותר ויר תר; בשעותיו הפנויות יוצא הוא להלך ולבוא במגע עם מעט רחובותיה הראשיים ועם רוב הסימטאות הצרות שבשכונת הי סגוליות. הוא מכיר לדעת איי שים מתוגים שונים לא פעם תמה על קצב חייה האיטי של העיר הזאת.

אולם יהד עם הבדידות והעצי בות, יש בו בליאון סטארי מי ה הומור, שהוא מגרעיני רוחו האצילית. גדולה חיבתו אל הי ארץ ואל אנשיה, אך כשהוא מי סה, למשל, לשאול על עבודה משרדית בשבילו, והממונים על לשכת העבודה חוזרים ותובעים ממנו להמציא להם תעודות על השכלתו, יכול הוא לומר דברי ביקורת, מעין: „אתה יכול למי צוא כאן איש מלומד בעל תאר והוא מוכר סדקית ברחוב; ולהיפך מי שמימיו לא הגיע לתעודת בגרות, והוא פקיד בכיר בכדיי גה“.

יש ביקורת מהורהרת מרה יי תר, כעין: „הוויזיקים? הללו איי גם צריכים לד. אם צראו לך לבוא, הרי לא כל כך מתוך רצון אישי, גם לא משום הצורך החברתי. זה נקרא צורך לאומי. למשל למען הדורות הבאים, לטי ען ילדיהם ונכדיהם, או לבען העם; הדבר נשמע יפה. על כן הם משלמים כדי שתהיה לך קי רתגג מעל ראשך. אבל אישית,

בתקופה האחרונה מתבלט והי לך בפרוזה העברית הלכן של המספרות, המנסות לבטא ייחוד כסויים בהפיסח היי הארץ התיי שים, בין בדרך הסיפור הריאליטי טי, ואף הנטוראליסטי, ובין בי עיצוב מודרני יותר של הדמויות והעלילה ברומאן ובסיפור הקצר, אם נציין מספרות כרהל איתן, יהודית הנדל, עמליה כהנא כרמון, שולמית הריאבון, מרים שווארץ — לא הזכרנו אלא אהי דות, מן העיקריות שבהן. והנה עם צאתו של הרומאן „ימי החי דשים של ליאון סטארי“ נוספו פנים חדשות לקבוצה זו של הי מספרות — הלא היא רחל זימן, אשר פירסמה עד כה רק כמה סיפורים קצרים (ב„מאזי ניים“) ועתה הוציאה מתחת ידה רומאן ראשון ביריעה נרחבת, רומאן שקריאה שלימה בו עשויה לחזק דעת קוראים ונובוקרים כי לפנינו יצירה בלטריסטית בעלה הישג ידאי ומעניין גם יחד.

קודם כל יש לציין את החידוש בנושא הסיפורי, כלומר המוטיי ביקה כהלכי רוחם ומעשיהם של אנשים אשר זה מקרוב נשתלו בארץ ישראל — אנשים עקורים מאירופה בכל סגך בעיות הקליי טה שלהם, בהתאמתם לעבודה וקשוי הסתגלותם להי היום יום בין הושבי הארץ הוותיקים.

ליאון סטארי, בעל השכלה גבוהה מהאוניברסיטה היאגילור נית בקראקוב, מי שהיה מורה בבית ספר ייכוון פולני, יולה לי ארץ ישראל עם שרידי השיאה לאחר שאשתו ובנו הייד אמוי רים היו להימחק מעל פני האדמה — וקשים עליו חבלי הקליטה בארץ, ובעיקר בירושלים. האיש יינו צעיר עוד, וכיוון שאינו יול להתקבל להוראה מפני שי יינו יודע עברית זמיה מספי קת, הריוו נשכר להיות שומר לילה בבתיים המוקמים והולכים בשכונות החדשות שבירכתי הי עיר. ליאון סטארי הוא אדם שי כוח החבוננות לו וברגישותו דוא יודע את עצמו היטב בעולם הי חדש שנקלע בו. הוא מבין שלא יז בלבד שירד מנכסיו במעמד יבהרה; אלא שהיו התערערו על רקע היי המשפחה שלו בעי

* הוצאת אגודה „שלם“, ירוי שלים, השכ"ט.

יהודה בקון וישום — מהתערוכה בבית האמנים בירושלים

פנים חדשות ברומאן

(סוף מעמ' 7)

רים. המספרת חשה היטב בדמיון יותיה מה קשה להן למצוא את המלים הנכונות שבכוהן להסיר מחיצות בין איש לרעהו ובין איש לאשה, עד שהשלמה וו מוגדרת על ידה כ"ענין של הרגל"; אפי' לו דבר נחשב, היוצא מגדר הרגל, גם הוא "כבוד היה להרגל", ומה יש עוד לעשות?

ואם כך, האם לפנינו רומאן שהנימה הפסימית שזורה בו? לא נצדק אם נאמר כך, ואפילו אם כך מתפרשים הדברים כלפי חוץ. סיפורה של רחל זימן מקירו בראייה נבונה באופי האנשים והסיטואציות שבהן הם נתונים; זוהי ראייה ללא אשליות, כעין ספקנות הצומחת ועולה עם היתכנסות בקשיי החיים, ומעל לכל: ראיית אדם כליאון טארי אשר לא נותר לו עוד קרוב בעולם.

לכאורה מתנהל סיפורה של רחל זימן בדרך ריאליסטית, כדור מר מהוך תפיסת האירועים כפי שהם מתהווים בין אדם לעצמו ובין אדם להברו — ולפעמים עד לידי השמתם במסגרת פשיטנית, שיהיו הדברים קריאים יי מובנים לכל. אולם עם הקריאה השלימה בספר נוכל לעמוד על טיב ההתבוננות הפנימית בפריטי האירועים והיחסים האנושיים; ולא בלבד התבוננות בכל פרט כשלעצמו אלא גם בצירוף המחשבתיהתחווית. מצויות כפי פר סיטואציות אישיות וחברתיות המבוטאות בהעמקה פסיכולוגית ומתוך עיצוב פלאסטי. ייש דבר רים המתעלים בערכם הלאומי והאנושי — כמו הרהורי ליאון סטארי על היי פולין והיהודים הרבים שבה, וכמו הרהוריה של גינה דיזואן על חיי צי'כה ומעט היהודים שבה.

יש לציין את הדיאלוג החי שברומאן, הן כשהוא שופע צליל לים טבעיים ומתנגנים מאוז, והן כאשר הדושייה מתגלגל להומור שובבני, כמו השיח על ההכדלים בין ערי ישראל הגדולות, הכורנות חושביהן, הלכי רוחם ומנהיגיהם במישור ובהר.

2

עד כאן על חלקו הראשון של הרומאן. למיפנה דראמאתי כפי ניסת אותנו רחל זימן בחלק הי שני — עם הופעתה הפתאומית של אננה, אשהו של ליאון. היא אשר התנכרה לבעלה שנים מרוב בוח והעלימה ממנו אבדן בנם

היחיד, מודיעה יום אחד על בר אה ומשהדלה לטשטש עברתיים של הזוג עם ילדם אדש, אשר מסרה בידי מאהבה הפולני-הנוצ' רי יארוש, כנראה כדי להציל את היי עצמה, בשעה שיארוש השליך את הילד החוצה ואולי גם מסר אותו ישר לידי הגרמנים. בחלק זה גובר והולך מתח הסיפור. דמותה של אננה, האשה היפה, ההדורה והמתהדרת, והי יחסים העגומים הממלאים את חלל האויר בינה לבין ליאון — מתוארים ביד אמון. עולמו של ליאון נסתר ומתפלג עליו. מצד אחד מתחזקת בו האהבה אל מירה המבינה לרוחו ולמעמדו בעבודה הפשוטה שהוא עושה כשומר, ומצד שני אשהו החור קית, ההוטאת והבלתי-אהובה, אשה-מיטרד המלאה טענות כלפי פי בעלה על תנאי הדירה והי עבודה שלו. אננה וו, רק דבר חשוב לפניה: שבעלה יהיה מישו בחברה. לפחות כמו שהיה הפולני. היא המטיחה בי פניו על הרהוריו השתקניים, אדם שלא למד מציאות מהי, שאפילו אינו יודע אם צריך הוא להשת' ייד לארגון שיש בו כדי לפתור קודם כל בעיות דירה ועבודה; "אדם בלי פנקס מה הוא", גור ערת היא; "מי הוא? אינו זהות בלתי מוגדרת. ממש בלי זהות. לא נחשב כלל ועיקר".

אשה ערמומית יפה ורעה וו הופסת בחלק זה של הסיפור מעמד עיקרי. עיצוב דמותה על הכונותיה וקווי יופיה החיצוניים עולה בידי המספרת בצורה מומ' השת, בלתי-אמצעית. עיצוב זה עולה אפילו על אלו של מירה שרון וגינה דיזואן, שגם הן דמויות היות המעשירות ומגוונות בעולמן הפנימי את עלילת הסיפור כולו. זאכן, בתיאור אופייה, הלך רוחה ותנועות עשייתה של האשה, ניכר כוחה של המספרת. אף-על-פי-כן הישגה הי וודאי של רחל זימן הוא בראש ובראשונה בבנין דמותו ובהעלאת אישיותו של ליאון סטארי.

וכך: אנו רואים אותו מוסיף להתבסס דווקא על ייחודיותו ועל אי-השייכות לארגון, גם כשאננה משיגה את השיכון הנערץ בזכות היותם עולים וגם מוצאת לו עבדי דה במשרד. ליאון שלעז. ביקש לגור בדירה שכורה — עכשיו הוא מהרהר בעצב: "מאן נת' ברכנו בשיכון, ניטלה ממני מנו' חתי-הנפש. מהשבות-מזרות פוק' דות אותי; אני מהרהר במוחי, כאילו הוא בא ומתארע לעיני.

בודד אני במוחי, כאילו נוהרתי לברי בעולם. הנה מוטל גופי ובאים קברנים להוציאני מזה הדי שיכון ושאר ריק. לא-שייך לי- איש. — הכל מלא אבק, עובב. — השכנים בעוברים על פני חלונות ביתי הריק, מעיפים מבט של חרדה מפני הריקנות שהותיר ה' מוות במקום הזה".

ליאון לא היה מהרהר בכל זה. אילו היה בנו אדש בחייב, אילו יכול היה להוריש לו בית זה — אלא שבמקומו יבואו מקורביה מאהביה של אננה כטמל הכוח וההצלחה ויכסו על ליאון נחות' הדרגה שכותותיו הולכים וגוסי' שים אותו, וכל שהוא מנסה עוד — להגיע בדמיונו אל הימים שהיה, כאשר יצא לשמירה בחום ובקור, בגשם ובסערה, לזמ' עברית ספי מירה ומתעטף ב' אוירה הטובה שמסביבה, גם עמד להתחזר לעצמו את שם משפחתו הקודם "אלטר", אלא שמירה אמרה: "אם לשנות, מיטב לבחור בשם שצליל עברי לי. למשל סתר". לא עוד ליאון סטארי, אלא אריה סתר. — שאפתי להיות עם מירה — אומר הוא לעצמו — לא משום שהתאהבתי בה, אלא משום שהיא כאילו צמחה לתוך הימים שלי, כמו אילן מיטיב ומשיב נפש. וגם נכון שאני רוחש לה ידירות רבה, ושאני מרגיש את עצמו בהברחה כאילו אני שוהה עם החלק הטוב שבי, אם ישנן, במחיצתה אני נושם אהרת' אבל עכשיו קיומו רופף, כעץ בידד שניגף ברוח או שרעם היכהו". וכל שהוא שומע — קולה של אשהו הנזחרת שלא להזכיר את שם אדש והמוסיקה לטעון כי אין לו על מה להת' אינו ובי כל שהוא עושה למענו כאילו אינו שוהה פרוטה... ליאון אינו שם לב לדבריה, הוגה בבני אדש ומבקש נפשו למית.

אכן, הרומאן ימיו החדשים של ליאון סטארי ענין בו לא רק מבהינת תוכנו בלבד, אלא גם מבהינת המינה של מיבנה צורתו וטבעיות לשונו — רומאן המעלה הוייה מיוחדת בגורלו של עם והמבטא את קצב הזמן.

אריה דיכשין